

Els meus dimonis - Edgar Morin

Una de les funcions de la crítica de llibres, potser la més noble i agraïda, és la de trobar i rescatar algun títol cabdal d'entre l'allau informe de novetats. Cada tants anys, el lector semiprofessional localitza una perla com el darrer llibre d'Edgar Morin (París, 1921), *Els meus dimonis*, una autobiografia intel·lectual que té la virtut de semblar adreçada a cada ésser humà en particular. No hi ha més remei, llavors, que recomanar-lo de tot cor, al límit de l'enamorament i de la publicitat.

Un dia vaig sentir dir a Josep Benet que tota persona que havia viscut moments d'alta significació històrica tenia l'obligació moral d'escriure una autobiografia. Edgar Morin, que va viure directament la invasió alemanya, la Resistència, l'alliberament de París, l'Alemanya de postguerra, l'estalinisme, el Maig del 68, la Califòrnia daurada i la Lisboa dels clavells, entre d'altres, ofereix a *Els meus dimonis* els viaranys i les conclusions de més de seixanta anys d'experiència: escoltem la veu íntima d'un dels pensadors més originals i vitals d'aquest segle.

L'obra d'Edgar Morin es pot emmarcar en una sociologia general, en una bioantropologia de l'*homo sapiens-demens* contemporani que beu de totes les ciències humanes (geografia humana, etnografia, prehistòria, psicologia infantil, psicoanàlisi, història de les religions, mitologia, història de les idees, filosofia), a les quals afegeix la física, la biologia, la cibernètica, la teoria de la informació. Els especialistes sempre han tendit a considerar Morin més indisciplinat que transdisciplinari. I més quan tots els seus llibres parteixen de la base que l'observador/conceptor s'ha d'incloure en l'observació/concepció; per això les seves investigacions són alhora introspeccions, que poden semblar «subjectives» al costat dels mètodes generalitzats que actuen des de dalt, utilitzant estadístiques i altres fal·làcies pretesament objectives. Els seus assajos, creatius i sintètics, són aeròlits que responen a interrogacions personals sense caure en l'òrbita universitària ni literària. Diu Morin: «No hi ha cap coneixement “mirall” del món objectiu. El coneixement és sempre traducció i construcció (...) No hi ha coneixement sense autoconeixement.» Per escriure *El cinema o l'home imaginari* veia tres pel·lícules diàries, i el Centre National de Recherche Scientifique es negava a pagar-li les entrades perquè considerava una frivoltat anar al cine per escriure sobre el cine.

Inclassificable i rebutjat per totes les ortodòxies i tots els establishments (en particular, els acadèmics), Edgar Morin ha escrit llibres sobre la mort, l'Alemanya de postguerra, els mass-mèdia, els moviments de revolta, el seu pare, l'ètica, Istanbul, la vida municipal, el coneixement, el mètode científic... A la revista *Arguments*, va ser dels pioners en la crítica a la histèria maniqueïsta de Sartre i Althusser, al paradís soviètic i al paradís xinès que el va succeir. Com a sociòleg, ha prodigat durant dècades anàlisis en calent a la premsa sobre fenòmens contemporanis. «El concret és universal», diu una altra de les seves màximes.

Per Morin, la cultura és allò que ajuda a contextualitzar, a globalitzar i a anticipar. En els seus escrits cultiva un pensament complex que relaciona allò que, provinent d'orígens diversos, forma un teixit únic i inseparable, un *complexus*. S'embriaga de la mel de mil flors, i insisteix a dur a terme una tasca inacabable: *sparsa colligo*, és a dir, aplegar allò que està escampat. Estudiant permanent, adult no adulterat, caminant sense camí, autodidacta a ultrança, s'oposa amb una força pròpia de demiürg (vegeu, si no, la tetralogia titulada *La méthode*) a l'«encegament parcel·lari i la ignorància respetuosa».

Edgar Morin no tan sols no defuig les contradiccions, sinó que les teoritza: troba l'expressió de les veritats precisament en el terreny de les contradiccions, i ha après que un dels errors del marxisme era intentar superar-les. Resumeix la incertesa i la contradicció de tota actuació ètica o política en l'«ecologia de l'acció»: tota acció s'escapa progressivament de la voluntat del seu autor en la mesura que entra en el joc de les interretroaccions del mitjà en el qual intervé. L'única sortida és l'aposta pascaliana, que integra la fe i el dubte.

La seva ètica és la de la fraternitat, és a dir, no integrada a la família, a la raça, a la societat, a la religió: una autoètica basada en la resistència contra la barbàrie i la crueltat del món. Es nega a ser posseït per les idees, però també per les seves possessions materials, que en certa època es limitaven a deu llibres. Ell ho anomena higiene existencial.

D'arrels jueves, ibèriques, italianes, balcàniques, tessalonicenques, Morin assumeix l'herència judeo-cristiana-greco-llatina i és un exemple vivent de la teoria del «postmarranisme», que vincula incomoditat i fecunditat. L'ésser incòmode és l'intel·lectual més fecund, el que s'interroga sense límits. La humanitat deu les obres més ambicioses als maltractats, als dissonants, als desarrelats.

Quan explica els seus anys d'adolescència, Morin passa revista a les novel·les, les pel·lícules, les peces musicals que van ser decisives per a la seva formació. Una de les idees clau d'aquest pensador-investigador és que la realitat humana no és accessible només per la via científica, sinó que també està formada d'elements mítics, literaris, imaginaris: «El sentiment del valor i de la importància de la literatura fins i tot s'ha incrementat en mi, després del reconeixement dels límits de les ciències humanes, sobretot la psicologia i la sociologia». Alguns fragments d'*Els meus dimonis* són, efectivament, literatura.